

De nit, l'arribada. Polsosos, pedregosos camins a trot de tartana havien cansat els fràgils ossos i excitat el curiós esperit de l'infant. Els camins, tots, eren solitaris, i les qualques masies trobades al llarg de la ruta romanien sempre closes, hostils, o així ho semblava. Però era estiu i, a banda i banda de la tartana, els boscos d'alzines, ja molt minvats pels llenyadors, s'estenien com una capa pilosa en la nuesa de la terra segada, clara i rostida sota la voluntat del sol.

Lentament es feia de nit i de les vores del camí avançava vers el rústic vehicle una amenaça imprecisa. D'antuvi el paisatge s'amorosia, i les últimes espurnes daurades a frec de les garberes o per damunt de l'alçada escassa de les alzines, corprenia el més íntim de l'infant amb una vaga melangia que l'obligava a cloure els ulls per tal de defugir l'espectacle exterior, massa dolç, massa trist alhora per al seu esguard impressionable. Els obria de nou amb la nit que, més prematurament que dels camps, s'apoderava del camí, ara serpentejant entre ribatges alts que mostraven una terra blanament saulosa, avara, difícil.

El paisatge es feia dens gairebé de sobte, i les remors dels invisibles habitants de la terra, fins aleshores apagades en l'orella per l'esclat ofert als ulls, com si els dos sentits es fessin competència, trencaven la solitud, perquè el *tic-toc* de les potes de l'animal feia estona que, convertit en quelcom de familiar, formava part d'un silenci que havia

durat gairebé tota la tarda. Ara, una vida misteriosa i eixelebrada rondava pels camps, per sota els arbres, per entre els bancals de rostoll, i si algú parlava dins la tartana, la remor no emmudia del tot, restava només una mica somorta, un fons tremolós sobre el qual les veus tenien ressonàncies aspres i desagradables.

La tartana oscil·lava d'una banda de camí a l'altra, seguint les profundes roderes que havien deixat els carros durant l'hivern últim, enfonsant llur pes en el fang dels dies de pluja. Cada any les roderes eren una mica més profundes. De tant en tant, però, s'obria una sendera fressada en els llargs bancals pels carros que, carregats de garbes, defugien el perill del camí hostil. La tartana s'hi endinsava, i allí el pis era suau, l'animal iniciava un petit trot i de sota les seves potes ràpides s'aixecava un nuvolet de pols tot seguit endut per la marinada.

El poble era menut, arraconat als peus del castell que el dominava. L'últim tros de camí corria entre dos plantats d'olivers, dos-cents metres de camí pla i recte, al fons del qual s'obria una era gran i rodona, a frec de poblat. Les cases, d'antuvi, eren només una massa fosca i imprecisa, un boldró embolcallat per la nit que ràpidament s'espesseïa.

Semblava un poble abandonat. Mai no s'oïa cap veu, mai no es distingia cap llum. Murats en la fosca i en el silenci avançaven vers la vila fantasmal. La torre del castell es dreçava, ni massa alta ni massa esvelta, per

damunt la massa quadrada, de pedra grisa. Era una pedra dèbil, com tota la pedra de la contrada. L'infant no necessitava veure'ls per recordar que els contraforts del castell oferien abundants, encara que superficials, fissures. La pedra s'havia gastat i per sota de la primera capa enfosquida per la intempèrie hi havia aquell color gris i nou que tenen les pedres collides pels camins. Però el castell era del mateix color que les grans roques que hi havia a la sortida del poble. Era l'únic edifici que tenia el color de les roques de la terra.

El cor de l'infant glatia i el *tic-toc* de les potes de la mula sobre el pis endurit i pla ressonava dintre seu amb deliris de campana. Els grans també s'animaven, però ells només parlaven amb alegria per haver arribat al final de la jornada fatigosa. L'infant s'alegrava perquè, més enllà d'aquella primera nit, s'estenien dies i dies de llibertat; perquè quelcom d'obscur l'unia a aquesta terra ingrata i d'aquesta terra potser nodriria, marcat per aquests estius, aquell calfred de sol i d'ombra, aquell sentit adust de l'existència. Entre ell i la terra aquella hi havia un parentiu que potser mai no posaria en clar. Podria odiar-la o, el que és pitjor, podria sentir-la indiferent un dia no llunyà, però per dins, més enllà d'odi i indiferència, sempre hi hauria un lligam que faria d'ell el fill d'un sòl cansat, d'un sòl sense esperança...

Prop de l'era gran enfront del poble, començaven a sentir-se les primeres veus. No podia distingir-se que

deien, no perquè parlessin en veu baixa, sinó perquè la marinada que encara bufava, molt discreta ja, s'enduia els mots. I aquesta gent, d'altra banda, solia parlar d'una manera embarbussada i fosca.

Els homes ensacaven el gra de la primera batuda de l'any, però en oir la remor de la tartana, deturaven tots un instant el gest i miraven vers el vehicle negre, sense llums, que rodava ja sobre els colls de palla. Aleshores hi havia un intercanvi de paraules entre uns i altres, algú se separava del grup i acudia al costat de la tartana. L'home i el pare parlaven breument. Després el vehicle tornava a rodar i l'animal impacient s'endinsava pel corredor obert entre les cases.

Al peu del castell ja els esperaven. La tartana donava la volta a la petita plaça, tothom baixava, i mentre el pare agafava l'animal de la brida i per les amples portes badades el menava a l'enorme entrada, els altres se saludaven. De les properes cases sortien les veïnes, i en un moment la placeta s'omplia de remors, de veus, de crits. De les entrades, els llums d'oli, o d'acetilè, penjats d'un clau vessaven a l'exterior una llum morta que a penes permetia reconèixer les cares. Hom les identificava per les veus.

Després, encara no exhaurides les benvingudes, de l'era venia el carro amb el gra ensacat. S'aturava davant la rampa que menava al castell i els homes descarregaven. A la botiga, al graner, hi havia una espelma gruixuda

com el braç de l'infant i a fora, al corredor que hi menava, un fanal. Sense pressa, els homes es posaven els sacs a l'espatlla, lentament els abocaven als amples casals i del gra, en ser abocat, se n'aixecava una olor deliciosa.

El sopar ja estava a punt. L'infant no tenia ni temps de donar la volta al vell casal. Les estances eren totes fosques, llevat de la cuina i el menjador. La finestra donava als camps. Al lluny, molt lluny, es veien els llums d'altres pobles que, més grans, tenien electricitat. Algú els anomenava cada any, com si fos la primera vegada. Entre els llums i la finestra, hi havia el silenci dels arbres, de la terra... Ara i adés el trencava el soroll d'un carro que passava pel camí de sota. El camí era costerut i s'oïen els renecs dels homes animant les mules que flaquejaven sota el pes del blat.

Des de la taula, davant d'aquest primer sopar en el castell, era agradable sentir les remors, i era agradable sentir la quietud quan els carros havien passat. Ningú no parlava gaire i la pau del defora envaïa el menjador.

Les velles coses familiars, durant un any gairebé oblidades, eren allí, a l'abast dels ulls escorcolladors de l'infant. La taula en la qual menjaven, gran i rodona, una mica desigual; el bufet de fusta negra i corcada, les cadires de palla, el sofà marcat pel temps, una tauleta dins la qual s'ordenaven jocs amb què ningú no jugaria fins anys després; aquell quadre gran, sobre el sofà, una pintura hivernal: els arbres pelats sota un cel inhòspit, a banda

i banda del riu desbordat. Altres quadres més petits li feien costat. I, després, el rellotge. Un vell rellotge que al principi de setmana, en donar-li corda, colpejava les orelles de l'infant. Després, a mesura que els dies passaven, la seva marxa semblava alentir-se, el seu batec es feia més suau. Sota l'esfera del rellotge, formant part del mecanisme, hi havia una altra esfera amb els dies del mes. Però no funcionava. L'infant no l'havia vist funcionar mai. I, per sota de les dues esferes, la pèndola oscil·lava d'una banda a l'altra, recollia la llum del quinqué penjant del sostre, sobre la taula, se l'enduaia amb el seu moviment, la reflectia sobre les parets velles. El temps s'esmunyia i el rellotge el mesurava: *tic-toc... tic-toc... tic-toc...*

Després de sopar, la família es reunia a la sala de darrere. El balcó s'obria, com la finestra del menjador, sobre els camps. L'habitació romania a les fosques, perquè era més agradable estar així, només il·luminats per la vaga resplendor de la lluna, penjada sobre el poble. També per no atraure els mosquits. L'infant s'abocava a la barana i esguardava les parets del clos de l'era, a tocar, el jardí descurat i negre a ran de camí. Després mirava al lluny, mentalment davallava pel camí difícil vers la carretera, tres-cents metres més avall. No podria distingir-la. Però de tard en tard, de l'horitzó venia una petita llum, i s'acostava, amb molta lentitud, es diria. Darrere la llum, quan era més propera, podia endevinar-se la forma d'un cotxe, d'un camió. Després, tot quedava fosc altra vegada.

El cel era generalment estrellat i algú anomenava les estrelles, assenyalava el carro gran, el més elemental, i l'esguard de l'infant es quedava perdut durant llarga estona en els breus punts lluminosos, admirat i embasardit. No li interessaven els noms: els oïa i els oblidava. Preferia que totes aquelles estrelles no tinguessin nom. Així podia donar-los-en un al seu grat, si volia. Contemplava les figures que dibuixaven contra la foscor del cel i mai, d'un dia a l'altre, no les trobava mai iguals. La seva imaginació treballava. De vegades queia una estrella. Algú deia que calia formular un desig, mentre solcava l'espai. L'infant mai no fou a temps de demanar el que volia. Potser no sabia què volia. Potser no volia res, llevat d'aquella pau, d'aquell silenci que omplia la nit.

Després es passejava per la casa fosca. La llum de l'acetilè posava ombres grans i amenaçadores a les parets, a mesura que avançava pel corredor i travessava el vestíbul excessiu, a ran de l'escala que menava a baix, un pou obert en la negror. Les coses familiars d'altres estius anaven sorgint davant dels seus ulls, una a una: els mobles, els quadres, aquell ventall enorme de plomes de paó arranjat en un angle de la sala d'estar, la biblioteca al final de tot, amb les seves altes fileres de llibres. Eren llibres d'aspecte auster, greu, molts relligats en pergami. Imposaven. A la paret del fons, el canterano. Un moble antic, com molts d'aquesta casa, patinat pel temps. A sobre hi havia dos canelobres que mai no havia vist encesos.

A dins, pels innumerables calaixos, tota mena de tresors que no li permetien tocar.

Hauria volgut donar la volta per les velles estances tot sol. Però algú, sempre, l'acompanyava. No li confiaven el llum perquè deien que podia calar foc. Era inútil, doncs, aturar-se llargament en cada sala, en cada cambra, davant dels objectes més atractius. Sempre hi havia algú al costat seu, parlant. S'acostava, doncs, a una de les finestres i contemplava el poble.

A baix, la placeta era silenciosa. La gent sopava. Per darrere els vidres de les finestres closes, o a l'altre costat de les finestres obertes, sempre es veia un llum o altre i, de vegades, una família reunida al volt de la taula. Al fons del poble, invisibles, dos homes es posaven a parlar. Després hi intervenia una dona. Eren veus lentes, acostumades a aquella lentitud de la terra, de les plantes, de la germinació que es fa esperar a través de tot l'hivern. Era bell sentir parlar així. L'infant ho comprenia obscurament, molt obscurament.

Deixava la sala i seguia per altres cambres. No pujava mai a la torre, aquella primera nit. No hi havia gran cosa, a la torre; només una cambra i un petit terrat. Però calia muntar unes escales estretes, avançar sota un sostre baix. A un costat del breu passadís que menava a la cambra, hi havia una petita porta seguida d'un escales de cargol que desembocaven en un rebost ple d'humitat. Dalt de la cambra, inaccessible, hi havia l'arxiu, un

recambró desigual ple de papers vells, pergamins i llibres religiosos. Sabia que hi havia tot allò, sabia que l'endemà, si volia, ho veuria, i ho veuria sol.

Retornava, l'ombra seva perdent-se per les parets blanques, vers el balcó on els altres parlaven. De fora entrava sempre aquella quietud corprenedora, i la immensitat de la nit, més gran, molt més gran allí que a ciutat. Més gran i més misteriosa.

En sonar les onze, i a principis de setmana el rellotge es llançava a galop, de tal manera que sovint era difícil comptar-les, l'infant se n'anava a dormir. Els altres encara restaven llarga estona a la fresca del balcó. Ningú no llegia, de nit, en aquell casal. El pare, a ciutat gran lector, no sabia acostumar, diries, els ulls a aquella vacil·lant lluminositat del quinqué, i les nits passaven en converses blanques i en silencis llargs de cara a la mar fosca dels olivers que morien a ran del camí.

La cambra dels infants s'havia omplert de tota la calor del jorn. Restava allí immòbil i densa, i era difícil dormir entre els llençols suaus i usats. A través de la persiana closa, entraven filets de lluna fins al mateix peu dels llits. I la calma, la gran calma del camp. Ni un trepig, ni una veu no venia en aquella hora de la placeta que reunia les cases. Podia imaginar-se els homes a les eres, ajaçats entre la palla, dient-se els últims mots del jorn abans d'abaltir-se.

L'infant estava massa excitat de les impressions de la jornada per dormir. Es regirava en el seu llit, els ulls

closos, els ulls oberts, cercant els indrets encara no escalats pel seu cos, i mentalment resseguia tots els objectes de la cambra, atents en l'obscuritat. El rellotge, des del menjador, deixava oir el seu *tic-toc* insistent i obsessiu.

Només el rellotge posava una mica de vida en el silenci espès de la nit d'estiu, en el casal fosc d'habitants callats. Després, i no sabia mai quanta estona havia passat, quantes vegades havien sonat hores, del fons de la casa venia remor de passos, es perdia pels corredors i podien sentir-se les veus que al gran vestíbul es donaven mútuament la bona nit. Després, altres passos, i de nou la quietud. Aleshores tothom s'havia retirat i l'infant es feia la il·lusió de ser l'únic a vetllar la nit calorosa, aquella nit primera d'una altra vida.

A poc a poc, semblava que malgrat seu, s'abaltia. El silenci el prenia en les seves xarxes gruixudes i llores, i ell hi cedia, s'hi lliurava confiadament. En algun lloc, de ben segur que al capdamunt de la torre, cantava una òliba. El seu crit no era tètric del tot en la nit dolça. L'infant, mig abaltit, escoltava. Però l'ocell restava callat llargues estones i aleshores, mentre el món se n'anava més enllà de les seves parpelles cansades, només restava, i podia sentir-lo encara quan ja no podia sentir res més, el greu *tic-toc*, monòton i precipitat del gran rellotge del menjador que s'enduia el temps, i ell encara no ho sabia; el *tic-toc* insistent que mesurava la seva vida d'infant, i cada any era el mateix batec i cada any era un batec nou.

Les hores passaven i en el cor de l'infant adormit, l'últim infant que s'adormia al poble, encara hi havia, confós amb el seu glatir, la presència esgarrifosa, però ell ho ignorava, d'aquell etern *tic-toc*...
